

Jeppes Jeppe

En tragedie
om
hvorfor Jeppe drikker

ELLER

Ludvig Holbergs komedie

endevendt af

Kaj Himmelstrup

Rolleliste

Jeppe

Holberg

Nille

Jacob Skomager

Baron Nilus

Baronens sekretær

2. Lakaj

Erik Lakaj

Ridefogeden

Ridefogedens kone

Scenografi

Let og antydende og langt fra naturalisme

Sprog

Tydelig forskel på det nutidige talesprog og det vildt overdrevne bondske 'teatersprog'

Spillestil

Stor kontrast mellem den nutidige del med hverdagsagtig adfærd og omgangstone og den holbergske del, der godt må være burlesk 'duarder' tæt på det karikerende.

Kostumer

Som de så ud i 1772.

Holberg sidder på en barokstol i kongesiden. Jeppe kommer ind med parykken i den ene hånd og huen i den anden.

JEPPE *til publikum*

Det er mig, der skal spille Jeppe. De siger det er en ønskerolle. Og det er det.

HOLBERG

Sig mig lige ...

JEPPE

Rolig. Jeppe er en klassiker. Vi har ham alle sammen et sted i hjertet og kender ham ud og ind. En godmodig drukmås, gift med en rappenskralde. Alle ved hun ligger i med degnen og gør ham til grin. En fuldendt tabermand, og alligevel elsker vi ham. Han har vores fulde sympati og vores medfølelse. Og hvorfor står jeg så her, inden forestillingen begynder? Ja du må undskylde, jeg siger det, Holberg, men jeg har det altså ikke godt med hverken Jeppe eller din komedie. Det er ikke sproget. Sådan en tekst fra 1772 er fuld af åreknuder ...

HOLBERG

Hvabehar?

JEPPE

Eller for at sige det pænere: tidens tand har slidt på den, kære Holberg. Det har vi rettet op på, så det er ikke sproget, jeg har problemer med ...

HOLBERG *rejser sig*

Hør nu her ...

JEPPE

Holberg, du er en forstandig mand, tolerant og generøs.

Giv os lov til at vise, hvad der er galt. Okay?

HOLBERG

Okay? Hvad betyder det?

JEPPE

Du giver os lov og sætter dig og lytter.

HOLBERG

Okay. (*På vej til stolen.*) Så længe I holder jer til teksten.

JEPPE

Den tager vi hul på nu. Første akt.

Han trækker bukserne ned om knæene og tager paryk og hue på og sætter sig på en stol. Nille kommer ind.

NILLE *til publikum*

Min mand, jeg kan dårlig få ham vågen om morgenen. Som nu i dag. Det er torvedag, og han skal købe ind. Kunne jeg få ham ud af sengen? Nej da. Den mand har ingen rygrad mere, han er helt til rotterne, og hvis det så kun var det. Der er nogen, der siger, jeg dømmes ham for hårdt, men han gider ingenting, og hvis jeg ikke sagde fra og truede med både det ene og det andet, så ville han drikke sig fra sans og samling, for at sige det som det er. Vi skulle gå fra hus og hjem. I dag fik jeg held til at trække ham ud af sengen og sagde, han skulle i laden, for der er altså arbejde, der skal gøres, vi er bagud med både landgilde og offer til præsten, for ikke at tale om alt det andet, og så går jeg ud i laden, men er han der? ... Nå der er du?

JEPPE

Jeg må jo have tid til at klæde mig på, Nille. Jeg kan sgu

da ikke gå i byen uden bukser og trøje.

NILLE

Skabhals, du kunne have taget ti par bukser på i al den tid.

JEPPE

Er du sur?

NILLE

Det ved gud jeg er.

JEPPE

Du kunne tæske mig?

NILLE

Det kunne jeg godt have lyst til, ja. *(Til publikum)* Sådan som han har været, siden han kom hjem.

JEPPE

Du kan ikke holde mig ud.

NILLE

Det siger jeg ikke. Jeg siger, du skal til byen og købe to pund grøn sæbe. Her er pengene. *(Til publikum)* Dem er det også mig, der skal holde styr på, de få der er. Han gider ikke.

JEPPE

Hvorfor skulle jeg?

NILLE

To pund grøn sæbe, og hvis du ikke er her på stedet igen inden fire timer ...

JEPPE

Så vanker der?

NILLE *svinger med Mester Erik*

Hvad tror du?

JEPPE

Hvordan kan jeg gå fire mil på fire timer?

NILLE

Hvem siger, du skal gå? Løb. Det vil du have godt af.

JEPPE

Så jeg kommer i form igen?

NILLE

Det kunne man jo drømme om.

JEPPE

Kunne du? ... (*Nille tier*) ... Kunne du?

NILLE

I et svagt øjeblik måske.

Hun forsvinder ind i laden.

JEPPE

Kunne jeg?

HOLBERG

Hvad fanden er det her for noget, de replikker står ikke i teksten

JEPPE

Slap af, Holberg. Det er klart, du savner alle dine gamle ord, men det er for meget for et moderne publikum, men

tag det roligt, vi er tro mod det, du vil med den. En komisk historie om en mand, der drikker og et ægteskab, der kører på pumperne. Det ændrer vi ikke.

HOLBERG

Kan jeg stole på det?

JEPPE

Kære baron, vi forråder dig ikke. Du er dansk teaters evige juvel. Læn dig tilbage og se, hvordan du bliver spillet i dag.

Han trækker bukserne op. Sceneskift til Jakob Skomagers hus. Jacob kommer ud.

JACOB

Halløj Jeppe! Du est såre tidlig på færde i dag.

JEPPE

Lad mig få for en skilling brændevin, Jacob!

JACOB

Ja nok, fly mig skillingen.

JEPPE.

Du får den, når jeg kommer tilbage.

JACOB.

Jacob Skomager skænker ikke på Borg. Du har vel sagtens en skilling eller to at betale med.

JEPPE

Jeg har kun, hvad konen gav mig til at købe for.

JACOB

Du kan vel prutte dig til et afslag. Hvad skal du have?

JEPPE

To pund grøn sæbe.

JACOB

Ej, så kan du jo bare sige du gav en skilling mere for pundet.

JEPPE

Jeg er altså bange for at min kære hustru får det at vide.

JACOB

For så får du en ulykke?

JEPPE

Det taler vi ikke om.

JACOB

Herregud. Hvordan skulle hun få det at vide? Kan du ikke bare sværge på at du brugte alle pengene?

JEPPE

Sværge? Det plejer jeg ikke.

JACOB

Så er du også dum som et fæ.

JEPPE

Sandt nok, Jacob. Det kunne jeg jo gøre.

JACOB

Så fly mig din skilling.

JEPPE

Værsgo, jeg har ikke mindre, du må give mig en skilling igen.

Jacob kommer med glasset, drikker ham til.

JACOB

Singot, Jeppe.

JEPPE

Du drak som en skælm.

JACOB

Ej! Det er da sædvane, at værten drikker gæsterne til.

JEPPE

Skam få den, der fandt på den sædvane. Skål, Jacob.

JACOB.

Tak, Jeppe! Du kommer til at tage for den anden skilling også. Jeg har min tro ikke en eneste skilling at give tilbage.

JEPPE

Skam dig som du lyver, men skal det være, så lad mig få den nu, så jeg kan føle, jeg får noget i maven. Men drikker du også af den, så betaler jeg ikke.

JACOB

Singot, Jeppe.

JEPPE

Gud bevare vore Venner, Jacob, skam få alle vores uvenner. Åh det gjorde godt. Ak, ak.

JACOB

Lykke på rejsen, Jeppe! (*Han går ud*).

JEPPE

Tak, Jacob. Skål. (*Til publikum*) Det her går helt som

vores Holberg har skrevet det. *(Til Holberg)* Ikke sandt?

HOLBERG

Du springer i teksten.

JEPPE

Det er med vilje. Nutidens publikum er utålmodigt, Holberg. Vi skal frem til der, hvor der sker noget. Her, hvor Jeppe er så fuld, at han synger. *(Synger)*

Om sommeren synger den lystige stær,
fanden ta Nille den rakkermær.

Jeg gik mig ud i den grønne lund,
degneren gør som en rakkerhund.

Jorden drikker vand.

Havet drikker sol.

Solen drikker hav.

Alting i verden drikker.

Hvorfor må jeg så ikke?

Gid jeg turde drikke for en skilling mere. Hvad er det dog, du siger, Jeppe? Ser du ikke, Nille står i vejen? Din mave siger godt nok ja. Men din ryg siger nej. Hvem skal jeg være imod? Er min mave mere end min ryg? Jeg mener ja. Men er det ikke en skam at styrte sig i ulykke for et lumpent glas brændevin? Jo, jeg har både ryg og rygrad. Det skal ikke ske denne gang, jeg må gå i byen. Kom så ben. Kom. Fanden tage jer, hvis I ikke går. Åh nej, de kanaljer vil så mare ikke. Maven og benene vil til kroen, og ryggen vil til byen. Gå så I bæster.

Jacob kommer ind. Jeppes ben går med Jeppe hen til ham.

JACOB

Jeg tænkte nok, du fik for lidt. Hvad forslår også en styver brændevin? Den når knap nok ned gennem halsen.

JEPPE

Det er sandt Jacob! Lad mig få for en styver til. (*afsides*)
Når jeg først har drukket den, så må han vel give mig
kredit.

JACOB

Værsgo, Jeppe, men pengene først.

JEPPE

Du kan vel give kredit, mens jeg drikker, som der står i
ordsproget.

JACOB

Her gælder ingen ordsprog, Jeppe. Vil du ikke betale
forud, så får du ikke en tår. Det gør ikke engang
ridefogeden.

JEPPE

Du kunne sagtens give kredit. Stol på mig, jeg er en
ærlig mand.

JACOB

Ingen kredit.

JEPPE

Der har du en styver da, din Prakker! ... Nu er det gjort.
Åh det gjorde godt.

JACOB

Ja det bager i det indvortes.

JEPPE

Det er det bedste ved brændevin. Man får sig selv igen.
Jeg tænker hverken på Nille eller alt det andet besvær.
Jeg er helt forandret af det sidste glas. Kan du den her
vise, Jacob? (*Synger*)

Liden Kirsten og Hr. Peder de sad over Bord, Peteheia!
De talte så meget et skændeligt ord, Polemeia!
Jeg satte mig på min abelgrå hest, Peteheia!
Degnen han er et rakkerbæst, Polemeia!
Om I vil vide min Hustrues Navn, Peteheia!
Hun ligger der i degnens favn
og hun hedder skyld og skam, Polemeia!
Den vise har jeg selv gjort, Jacob!

JACOB

Du har Fanden heller.

JEPPE

Det har jeg altså. Folk siger vel, at Jeppe drikker, men de siger ikke, hvorfor han drikker. Men det skal jeg fortælle dig. I ti lange år jeg var under malicen. *(Til publikum)* Jeg var soldat. *(Til Holberg)* Det vender vi tilbage til. *(Til Jacob)* I al den tid led jeg ikke så meget som jeg nu lider på én dag. Nille slår mig, ridefogeden driver mig til arbejde som et bæst, degnen gør mig til hanrej. Må jeg så ikke drikke? Må jeg ikke bruge det, naturen giver os, til at fordrive sorgen? Jo Jacob. Min nabo siger tit til mig, han siger det som en god ven, siger han: Jeppe! du må lære at slå fra dig, så bliver kællingen god igen. Men jeg kan ikke slå fra mig. Jeg kunne ikke engang slå degnen. Har du hørt den historie, han går og fortæller?

JACOB

Den om landsbyens tyr, der ikke frygtede noget menneske?

JEPPE

Ja. Men den var altså bange for mig. Og ikke uden grund. Det kan jeg godt sige dig.

JACOB

Så siger degnen til dig: Du kan nok begribe, Jeppe – tyren kan se, du har større horn end den, og så er det ikke tilrådeligt at stanges med dig.

JEPPE

De ord der, Jacob, de trængte mig altså til marv og ben, det forstår du nok. Men jeg er for skikkelig, Jacob. Jeg ønsker ikke engang Nille død. Tværtimod. Da hun lå syg af gulsot i fjor, da ønskede jeg, at hun måtte leve.

JACOB

Gjorde du det?

JEPPE

Det forstår du vel.

JACOB

Naturligvis. Helvede er allerede fuld af onde kvinder, Fanden kunne sende hende tilbage.

JEPPE

Hvad?

JACOB

Hvad nu hvis degnen døde?

JEPPE

Ja så ville jeg glæde mig, han gør kun fortræd og kan ikke engang støbe et ærligt vokslys. Syngende kan han heller ikke. Jacob, giv mig for en skilling brændevin. Jeg må have noget at læske mig på.

JACOB

Singot, Jeppe.

JEPPE

Ich tank ju, Jacob! Drik man dat dig di dyvel haal, dat ist dig vel undt.

JACOB

Jeg hører, du snakker glimrende tysk.

JEPPE.

Ja vist, men ikke så gerne, jeg snakker det kun, når jeg er fuld.

JACOB.

Det er jo så en gang om dagen.

JEPPE.

Jeg har været 10 år under Malicien, skulle jeg så ikke forstå mig på sprog?

JACOB.

Jeg ved det, Jeppe! Vi har jo været i kompagni sammen.

JEPPE.

Det er sandt, men du løb bort og deserterede.

JACOB

Husker du det?

JEPPE

Det lykkedes bare ikke, så du skulle hænges.

JACOB.

Nå ja, men jeg fik pardon.

JEPPE.

Det var en skam, du ikke blev hængt, Jacob. Skål. Du var vist ikke med i den store batalje der på heden?

Jacob

Jo da, hvor har jeg ikke været med?

JEPPE.

Det var der du deserterede. Jeg glemmer aldrig den første salme de skød. Jeg tror der faldt på en gang 3000 eller 4000 mænd. Das ging fordyvled zu, Jacob! Ich kanst wol das ihukommen. Ich kan nicht negten, daß Ich jo bange var in dat Slag.

JACOB.

Døden er hård at gå på; man er vel gudsfrygtig, når man går mod fjenden.

JEPPE.

Det er sandt. Jeg lå og læste den hele nat, førend aktionen skulle stå, i Davids Saltkar.

JACOB.

Det kan undre mig, at du, som har været Soldat i ti år, at du sådan lader dig kujonere af din hustru.

JEPPE

Kujonere? Gid jeg havde hende her, så skulle du se. Jeg skulde tæske hende. Nok et glas, Jacob! Jeg har endnu 8 skilling tilbage, og når de er drukket op, drikker jeg på borg. Lad mig få et krus øl også. (*synger*)

In Leipsig var en mand,

In Leipsig var en mand,

In Leipsig var en læderen mand,

In Leipsig var en læderen mand,

In Leipsig var en mand,

Die Mand han nam en Fru etc.

JACOB

Singot, Jeppe.

JEPPE

Din skål og min skål og alle gode venners skål. Hej!

JACOB

Vil du ikke også drikke ridefogedens skål?

JEPPE

Nej. Jeg drikker ikke den mands skål. Han er fuld af fusk.
Giv mig for en skilling til. Værsgo.

JACOB

Singot, Jeppe.

JEPPE

Du borger mig nok for en styver eller to.

JACOB

Nej Jeppe. Du tåler ikke at drikke mere. Mine gæster, de skal ikke drikke mere end de har godt af. Jeg skal ikke miste min forretning.

JEPPE

Hej! Bare en til?

JACOB

Nej Jeppe, nu skænker jeg ikke mere. Du har lang vej at gå.

JEPPE

Hundehoved! Bæst! Slyngel!

JACOB

Farvel Jeppe! Lykke på rejsen.

(Han går ud.)

JEPPE

Mine ben! Vil I stå eller gå, I kanaljer? Nej drollen fare mig, om de vil gå. I Hunde! Hvor går vejen til byen? Kom så, gå, siger jeg. Du drak som et svin, Jacob, og du måler som en tyrk. (*Til Holberg*) Her er det så, jeg skal dratte om og falde i søvn.

HOLBERG

Ja tak. Jeg har set nok. I mishandler min komedie.

JEPPE

Jeg ved godt, du ikke bryder dig om det, du ser. Jeg bryder mig heller ikke om at spille det. Du savner Nille og krabasken og dine vittige replikker. Ved du, hvad jeg savner? Jeg savner lidt alvor. Om lidt ligger Jeppe der og skal gøres til endnu mere grin. Hvordan har han det? Staklen har været soldat i ti år, han har set 4000 døde, og det lader du ham prale af. Det er for billigt, Ludvig. 4000 døde, det er tusindvis af afrevne lemmer og hoveder skilt fra kroppen. Det er død og fordærv. Og ikke noget at prale af. De soldater, der klarede det, de har myrdet som gale, de er blevet syge langt ind i sjælen af at se de rædsler, de har forvoldt ...

HOLBERG

Nu stopper du. Hør nu her...

JEPPE

Nej, Ludvig. Nu er det dig, der skal høre. Hvorfor drikker Jeppe, spørger du. Og du svarer, at det er fordi han er gift med Nille, der basker ham på rygstykkerne med mester Erik, og så skal vi også grine ad Nille. For fanden Ludvig. Den kone har gået i ti år og været skidebange for, om hun nogensinde fik sin mand at se igen. Degnen, det dumme svin, han tilbyder lidt trøst og så lister han pikken i hende. Og hvordan har hun det med det? Hun

har helvedes dårlig samvittighed. Naturligvis. Hun er led ved sig selv. Det er for dårligt, Ludvig, at hun bare skal være rappenskralde. Det er umenneskeligt.

HOLBERG

Du gør mig altså uret.

JEPPE

Du viser ingen følelser.

HOLBERG

Det passer ikke. Jeg er ikke ufølsom.

JEPPE

Det siger vi heller ikke. Du ville bare skrive en sjov komedie, og det er du god til, det er Danmarks nationalskuespil. Men her har du altså trådt på to mennesker, der ikke fortjener at være til grin. Konen er syg af angst og har været det i ti år. Manden har set alt for meget grufuldt til at holde det ud. Han er syg langt ind i sjælen.

HOLBERG

Jeg må lige have lov at forsvare mig.

JEPPE

Der er ikke noget at forsvare. Gjort er gjort, du har skrevet hvad der står, og det er blevet spillet hvert år siden 1772 uden ændringer. Sæt dig. Nu spiller vi videre.

HOLBERG

Så hør dog efter.

JEPPE

Hør selv efter, hr. baron. Vi spiller dit stykke sådan som folk elsker at se det. Vi er solidariske med dig. Det her var bare et sidespring. Så nu er jeg altså døddrukken.

(Jeppe lægger sig. Baron Nilus, hans sekretær og 2 lakajer kommer ind.)

HOLBERG

Jeppe!

SEKRETÆREN

Gør nu som Jeppe siger. Vi spiller det, du har skrevet.

(Holberg sætter sig og resignerer.)

BARONEN

Det bliver et frugtbart år, se engang hvor tyk byggen står.

SEKRETÆREN

Det er sandt, Eders Nåde! Det betyder, at en tønde byg ikke kommer højere i år end til 5 Mark.

BARONEN

Skidt med det, bønderne klarer sig altid.

SEKRETÆREN

Jeg ved nu ikke, Eders Nåde. Bønderne klager sig altid, om så året er frugtbart eller ej. Og har de noget, så drikker de. Der bor en kromand i nabolaget, som hedder Jacob Skomager. Han hjælper mægtigt til at gøre bonden fattig. De siger, han kommer salt i øllet for at de skal tørste.

BARONEN

Den karl må vi have afskaffet. .. Hvad er det? Det er jo en død Mand. Man hører da ikke om andet end ulykker.

2. LAKAJ

Han er ikke død. Det er Jeppe på Bjerget, ham med den

onde Kone. Op med dig Jeppe! Han vågner ikke. Se jeg kan trække ham i håret.

BARONEN

Jeg kunne have lyst til at spille ham et puds. Jeg trænger til at blive underholdt. Hvem hiter på noget?

SEKRETÆREN

Vi kunne klippe håret af ham.

2. LAKAJ

Eller smøre hans ansigt med blæk. Og så se, hvad konen siger.

BARONEN

Og du Erik?

ERIK LAKAJ

Hvad med at klæde ham af og lægge ham i Herrens seng? Når han så vågner i morgen, så stiller vi os an, som var han Herren på gården, så han ikke aner, hvad der er op og ned. Når han tror, han er baronen, så drikker vi ham fuld igen og lægger ham tilbage på møddingen.

BARONEN

Hvad hvis han vågner?

ERIK LAKAJ

Det gør han ikke. Sidste år lå han også og sov rusen ud. Så satte de en raket lige ved siden af ham, men da den gik af, vågnede han så? Nej.

BARONEN

Så gør vi det. Slæb ham straks bort.

(Sekretæren og de to lakajer tager fat i Jeppe. Drejescenen kører bort med Jeppe, Baronen, sekretæren og de to lakajer og kører Nille ind. Hun har mester Erik i hånden.)

NILLE

Børnene kender ikke deres far igen, hr. Baron.

HOLBERG

Hvad?

NILLE

De har ikke set ham i ti år.

HOLBERG

Det gør mig ondt.

NILLE

De er bange for ham.

HOLBERG

Herregud, jeg blev bedt om at skrive en komedie.

NILLE

Ti år er lang tid, hr. Baron.

HOLBERG

Vi skulle skabe det danske teater. Fra grunden af.

NILLE

Og det skulle være sjovt.

HOLBERG

Ja. Men ikke kun. Ej blot til lyst, som der står

NILLE

Og så fik jeg Mester Erik, den kære pisk. Den er vældig munter. I vore dage er den oven i købet lidt sjofel.

HOLBERG

Sjofel?

NILLE

Er det ikke for sølle, hr. Baron?

(Hun kaster Mester Erik til ham, han griber den, hun går ud, han vil følge efter, men standser. Sceneskift. Jeppe ligger i baronens seng. Han vågner, gnikker øjne og tager sig til hovedet og får en guldbroderet nathue i hånden.)

JEPPE

Hvad er dog dette? Drømmer jeg? Nej, jeg er ganske vågen. Hvor er Nille? Hvor er mine Børn? Hvor er jeg? Alting er forandret, jeg selv med. Hvad er dog dette? Nille! Nille! Jeg tror, jeg er kommet i Himmerig, ganske uforskyldt. Men er jeg mig? Når jeg føler på min ømme ryg og min hule tand, så er jeg mig. Men når jeg ser på min skjorte og al den herlighed her, så kan jeg ikke få ind i mit hoved, at jeg er mig. Jeg kniber mig i armen, det gør ikke ondt, så drømmer jeg ikke, jeg er vågen, og jeg ved, jeg er Jeppe på Bjerget. En fattig bonde, hanrej og sulten lus, så hvordan kan jeg også være kejser på et slot? Jeg må have tålmodighed til jeg vågner op. ... *(Til Holberg)* Her kommer der så musik, og Jeppe græder. Da han var soldat havde han mareridt, når han sov, nu er han en komisk klovn med grinagtige replikker.

HOLBERG

Så stop dog. Det giver ingen mening at blive ved.

JEPPE

Nej, det er meningsløst, Ludvig. Men det er morsomt. Det er også morsomt at spille. Vi er kommet dertil, hvor jeg tror, jeg er i paradiset. Præsten holder ligprædiken og siger, jeg levede som en soldat og døde som en soldat, men at man kan diskutere, om jeg døde til lands eller vands, for jeg gik ret fugtig ud af denne verden. Det er bare en af dine muntre vittigheder, og nu skal jeg så også råbe, at jeg er tørstig. Prik bare i såret, Ludvig. Jeg tørster, jeg tørster, hjælp! Hjælp!

(Sekretæren og de to lakajer kommer løbende ind.)

SEKRETÆREN

Vi ønsker Eders Nåde en lyksalig god morgen. Her er slåbrokken, om Eders Nåde vil stå op.

JEPPE

Velbyrdige Hr. Tjener, jeg vil gerne stå op, men jeg beder, gør mig intet ondt.

SEKRETÆREN

Gud bevare os fra at gøre Herren ondt.

JEPPE

Før I slår mig ihjel, vil I da ikke gøre mig den tjeneste at sige hvem jeg er?

SEKRETÆREN

Ved Herren ikke, hvem han er?

JEPPE

I går var jeg Jeppe på Bjerget, men i Dag ... jeg ved ikke hvad jeg skal sige.

SEKRETÆREN

Gud bevare os, hvorfor græder Eders Nåde?

JEPPE

Jeg er ikke Eders Nåde, jeg er Jeppe, en af Baronens bønder. Send bud efter min hustru, hun ved det. Men altså, hun skal ikke tage Mester Erik med sig.

SEKRETÆREN

Herren plejer da ikke at skæmte sådan.

JEPPE

Jeg skæmter ikke, jeg har aldrig været hverken baron eller greve.

SEKRETÆREN

Jeg er bange for, at Herren er falden i sygdom og fantaserer. Spring straks efter en doktor. Eders Nåde forskrækker jo det hele hus.

De to lakajer løber ud.

JEPPE

Gør jeg?

SEKRETÆREN

Kender Eders Nåde ikke mig?

JEPPE

Jeg kender ikke mig selv. Hvordan skulle jeg så kende dig?

SEKRETÆREN

Jamen nådige herre, vi var jo sammen på jagt i går.

JEPPE

Det passer ikke. I går var jeg hos Jacob Skomager og drak for 12 skilling brændevin.

SEKRETÆREN

Ej, der kommer doktorerne. Vil Herren behage at iføre sig sin slåbrok?

JEPPE

Hjertelig gerne. Bare I ikke slår mig ihjel.

(De to lakajer kommer ind som doktorer med falsk skæg og kittel.)

SEKRETÆREN

Herren er i en elendig tilstand.

2. LAKAJ som doktor

Hvordan er det fat nådige Herre?

JEPPE

Jeg er ret vel! Jeg er bare tørstig af det brændevin, jeg drak i går. Giv mig et krus øl, så går jeg. Jeg behøver ingen medicin.

2. LAKAJ som doktor

Det kalder jeg ret at fantasere. Lad mig føle Herrens puls. Domine Frater! Herren har haft en sælsom drøm, der har bragt blodet i bevægelse og forvirret hjernen. Herren bilder sig ind at være en bonde.

ERIK LAKAJ som doktor

Vi må divertere Herren med de ting, som han plejer at elske. Vi må give ham de vine og den mad at spise, som han har smag for, og så må vi spille hans yndlingsmusik.

(Musikken begynder.)

JEPPE

Har man det altid så lystigt her?

ERIK LAKAJ *som doktor*

Så tit Herren behager.

JEPPE

Det er nu underligt, at jeg ikke kan huske, hvad jeg før har gjort.

2. LAKAJ *som doktor*

Det er det, sygdommen fører med sig, Eders Nåde. Man glemmer, hvad man før har lavet. Sygdommen fører det med sig, Eders Nåde, at man forglemmer alt, hvad man har gjort tilforn. For nogle år siden blev en af mine naboer så forvirret, at han bildte sig ind at være uden hoved.

JEPPE

Det lider vores birkedommer også af. Det kan man se på hans domme.

ALLE

Ha ha ha.

SEKRETÆREN

Det er en fornøjelse at høre Herren skæmte.

2. LAKAJ *som doktor*

For at gøre historien færdig: min nabo kom sig, og nu er han klokke i Jylland.

JEPPE

Det kan man også klare uden hoved.

ALLE

Ha ha ha.

ERIK LAKAJ *som doktor*

Min nabo blev også forvirret. Han bildte sig ind, at der var fuldt af fluer i hans hoved. Men doktoren kurerede ham ved at lægge et plaster på. Det var bestrøet med døde fluer, og da de efter nogle dage trak det af, så kunne de fortælle, at de var trukket ud af hans syge hoved. Og så blev han frisk igen. Jeg kunne give talrige eksempler på den slags sælsomme indbildinger.

2. LAKAJ *som doktor*

Sådan er det også gået til denne gang med Nådigherren.

JEPPE

At det er ren indbilding?

2. LAKAJ *som doktor*

Ja vist!

JEPPE

Er jeg da ikke Jeppe på bjerget?

2. LAKAJ *som doktor*

Nej vist.

JEPPE

Er den onde Nille så ikke min kone?

ERIK LAKAJ *som doktor*

Ingenlunde. Herren er enkemand.

JEPPE

Er det så også lutter indbilding, at hun har en krabask, som hedder Mester Erik?

ERIK LAKAJ *som doktor*

Det er lutter indbilding.

JEPPE

Er det ej heller sandt, at jeg skulle til byen i går og købe sæbe, og at jeg drak pengene op?

ERIK LAKAJ *som doktor*

Nej da. Herren var jo med os på jagt.

JEPPE

Så er jeg heller ikke hanrej?

ERIK LAKAJ *som doktor*

Nej. Fruen er jo død for mange år siden.

JEPPE

Ah! Jeg begynder at fatte min dårlighed. Jeg vil ikke tænke på den bonde mere. Drømmen har bragt mig i vildfarelse. Tænk at et menneske kan falde i slige griller.

2. LAKAJ *som doktor*

Det glæder mig, at Herren er kureret.

Erik og 2. Lakaj går ud.

SEKRETÆREN

Vil Herren behage at vi laver noget frokost til?

JEPPE

Ja nok! Men det må ske i en hast; thi jeg er både hungrig og tørstig.

(2. Lakaj, uden doktorkittel, kører et frokostbord ind. Jeppe sætter sig. Sekretæren og 2.lakaj står bag ham og ler ad ham og gør nar, når han griber

med alle fem fingre, ræber og snyder sig med fingrene og smører det på klæderne.)

2. LAKAJ

Vil Herren befale hvad vin han ønsker?

JEPPE

I ved vel selv, hvad vin jeg plejer at drikke om morgenen.

2. LAKAJ

Værsgo, det er rhinskvind. Dersom den ikke smager Herren, kan han straks få en anden.

JEPPE

Den er noget for sur. Kom mjød i, så bliver den god.

2. LAKAJ

Her er Canarisæk, om Herren vil smage den.

JEPPE

Det er en god vin.

(Han drikker flere glas. For hver slurk han tager, blæses der i trompet. Til sekretæren:)

Hvor har du fået den ring, som du bærer på fingeren?

SEKRETÆREN

Den har Herren selv givet mig.

JEPPE

Det kan jeg ikke erindre; giv mig den tilbage, jeg må have gjort det i drukkenskab. Man giver jo ikke så dyre ringe bort. Jeg vil vide, hvad andre sager I har fået. I skal

ikke udnytte jeres herskabs skrøbelighed. Når jeg er drukken, så er jeg færdig at give mine bukser bort, men når jeg har sovet rusen ud, tager jeg mine foræringer tilbage. Ellers får jeg af min hustru Nille. Jamen dog, hvad siger jeg? Nu falder jeg vist i gale tanker igen. Giv mig straks et glas kanaljesæk.

(Han drikker. Trompeterne blæser igen.)

Når jeg giver noget bort om aftenen i drukkenskab, må I levere det tilbage om morgenen igen. Hvor meget er din Løn?

SEKRETÆREN

Herren har stedse givet mig 200 rigsdaler om året.

JEPPE

Du skal dæleme ikke have 200 rigsdaler. Hvad gavn gjør du for 200 rigsdaler? Jeg må selv slæbe som et bæst fra morgen til aften, jeg kan ... arh, nu kommer de forbandede bondegriller igen. Giv mig nok et glas vin.

(Han drikker igen og Trompeterne blæser.)

200 Rigsdaler! Det er jo at flå huden af sit Herskab. Hør! Når jeg har spist, så har jeg i sinde at hænge hver anden her på gården. I skal vide, at jeg er ikke at skæmte med i pengesager.

SEKRETÆREN

Vi vil give alt tilbage, hvad vi har oppebåret af Eders Nåde.

JEPPE

Eders Nåde, Eders Nåde! Komplementer har I nok af. I stryger mig om munden med Eders Nåde, men det er

ikke hvad I mener, karle. Tro mig, Jeppe er ingen nar.

(De falder på knæ og beder om nåde.)

JEPPE.

Rejs jer bare. Vi venter til jeg har spist. Derefter se vi på, hvem der fortjener at blive hængt. Nu vil jeg holde mig lystig. *(Til Holberg)* Jaja, du vender vrangen ud på Jeppe, og det bebrejder vi dig ikke. Vi har alle sammen en skyggeside og kan blive aggressive og helt urimelige, så det er helt i orden. Det bliver værre om lidt. *(Til 2. Lakaj)* Hvor er min ridefoged?

2. LAKAJ

Han er her uden for.

JEPPE.

Lad ham straks komme ind. *(2. Lakaj går ud. Til Holberg)* Vi følger stadig teksten, ikke sandt?

HOLBERG

Det tvivler jeg på.

JEPPE

Vi følger i hvert fald handlingen. Nu folder du mine skyggesider helt ud.

RIDEFOGEDEN *(Ind)*

Har Eders Nåde noget at befale?

JEPPE

Du skal hænges.

RIDEFOGEDEN

Hvorfor? Jeg har jo intet ondt gjort, Eders Nåde.

JEPPE.

Og det spørger du om?

RIDEFOGEDEN

Jeg har dog tjent Eders Nåde troligt og redeligt og været flittig i mit embede.

JEPPE.

Vist har du været flittig, det kan man jo se på dine sølvknapper. Hvad får du årlig i løn?

RIDEFOGEDEN

Et halvt hundrede rigsdaler.

JEPPE

Du skal straks hænges.

RIDEFOGEDEN

Det kan da ikke være mindre, nådige Herre, for et helt års møjsom tjeneste.

JEPPE

Just derfor skal du hænges. Du har penge til sølvknapper og kruseduller for hænderne. Du fusker. Du stjæler fra os arme ... ej, hvad siger jeg? Du stjæler fra de arme bønder og snyder mig.

RIDEFOGEDEN

Ak nådige Herre, spar mig for min hustrus og mine børns skyld.

JEPPE

Har du mange Børn?

RIDEFOGEDEN

Syv, Eders Nåde!

JEPPE *til sekretæren*

Hæng ham.

SEKRETÆREN

Nådige Herre! Jeg er jo ingen bøddel.

JEPPE

Det kan du blive, du ser ud til hvad som helst.

RIDFØGEDEN

Nådige Herre, er der ingen pardon?

JEPPE

Nej.

*Jeppes sætter sig og drikker. Trompeterne trutter.
Han nyder det.*

SEKRETÆREN

Nådige Herre, hav dog barmhjertighed med ham for hans hustrus skyld, hvad skal de leve af?

JEPPE

Hvem siger, de skal leve? Du kan jo også hænge dem op.

SEKRETÆREN

Det er sådan en yndig smuk Kone.

JEPPE

Jaså. Du er måske forlibt i hende?

SEKRETÆREN

Nej da.

JEPPE

Lad hende komme herind.

2. LAKAJ

Hun skal straks være her. (*Han løber ud.*)

JEPPE

Kone og syv børn. Jeg ved nok, hvad I er for karle, I ridefogeder. I skummer fløden af mælken og snyder både baronen og os bøn ...ej, nu kommer de forbandede bondegriller igen. Det jeg ville sige, ...

Ridefogedens kone kommer ind og kysser hans hånd.

JEPPE.

Er du hans kone?

KONEN.

Ja, nådige Herre!

JEPPE

Kom hid. (*Han tager hende på brysterne og løfter i kjolen.*) Du er ret køn. Vil du sove hos mig i nat?

KONEN.

Herren kan bare befale. Jeg er klar til alting og står til Nådigherrens tjeneste.

JEPPE til Ridefogeden

Har du noget imod, at jeg ligger med din kone i nat?

RIDEFOGEDEN

Jeg takker Herren, at han viser mig den ære.

JEPPE.

Hun skal spise med mig. Sæt en stol. (*Til Ridefogeden*) Bagefter boller jeg hende både forfra og bagfra, mens du

kigger på.

HOLBERG

Hold da op! Det står der ikke.

JEPPE

Sådan vil vores publikum have det. (*Han tager hende i skridtet. Til konen*) Det vil du også, kan jeg mærke. (*Til Holberg*) Hun glæder sig til at gøre ham til hanrej.

KONEN

Ja, Nådigherre.

JEPPE

Forfra og bagfra. Må jeg høre dig sige det?

KONEN

Jeg glæder mig til at gøre ham til hanrej.

JEPPE

For det har han godt af?

KONEN

Ja.

JEPPE

Sig det.

KONEN

For det har han rigtig godt af.

HOLBERG

Det der er helt forrykt. Jeg har skrevet, der foregår noget morsomt og ikke det der svineri.

JEPPE

Det er da morsomt.

HOLBERG

Nej det er ej.

JEPPE

Du har ret. Det er tragisk. Men Herregud, vi viser jo bare, hvad der virkelig foregår. Du ved udmærket, hvorfor Jeppe er ond i sulet på den ridefoged. Det her er Jeppe's hævn, og den er der god grund til.

HOLBERG

Jeg aner ikke, hvad du mener. Du forvrænger teksten.

JEPPE

Og du forvrænger Jeppe. Du gør ham til en drukken liderbuks. Det er han ikke. Han lever bare sin vrede ud og hævner sig på ridefogeden. Helt ud i det absurde. Hvorfor? *(Til publikum)* Vores lands enevældige konge har en stor hær. Den skal landets baroner levere soldater til. Vores baron har pålagt ridefogeden at vælge dem, der skal springe soldat. Du er selv baron, Ludvig, og har gjort det samme.

HOLBERG

Og hvad så? Nogen skal jo gøre det. Hvad er problemet?

JEPPE

Jeppe er en ærlig mand. Det er ridefogeden ikke. Han kræver. Et par høns under bordet, en halv gris til jul, og sådan kører det hele året. Jeppe protesterer. Hvad svarer ridefogeden? Værsgo, spring soldat. Lille mand, stor magt. *(Til konen)* Det er synd, det skal gå ud over dig, men det er altså derfor jeg boller dig. Men før jeg nyder min søde hævn, så skal vi danse. Musik, musik. Kom

nuttepige.

(Der spilles en tango. Han danser tæt med hende, men snubler flere gange inden han falder om og bliver liggende og falder i søvn. Baron Nilus ind.)

BARONEN

Det var lige op over, hvad! *(Til konen)* Det må du undskylde. Han var sandelig ved at tage fusen på os. Og hvad kan vi lære af det? Vi kan lære, at når folk kommer nede fra bunden og hæves til ære og magt og værdighed, så bliver de pludselig ondskabsfulde tyranner. Ikke sandt?

ALLE DE ANDRE

Jo, Nådige Herre!

BARONEN

Hvad bliver de altså?

ALLE DE ANDRE

Ondskabsfulde tyranner.

BARONEN

Netop. Slæb ham ud og fuldfør komedien.

2. Akt

Holberg er ikke på scenen. Jeppe ligger på en mødding i sine gamle klæder. Han vågner.

JEPPE

Hej lakajer! Jeg må have kanaljesæk.

Han ser sig om, gnikker sine øjne og tager sig til hovedet og får sin gamle hat i hånden.

Hvor længe var Abraham i paradiset? Min gamle hanrejhat. Min slidte trøje. Min prægtige seng forvandlet til en mødding. Jeg troede, at når jeg vågnede op, så ville det være med guldringe på fingrene og kanaljesæk i glasset. For lidt siden var jeg Nådigherre, nu er jeg en ussel bonde, og det er ikke guld, der glinser på mine fingre. Det må jeg sige. Den glæde i paradiset fik hastig ende. Og dog. Hvem ved, om jeg ikke kan vende tilbage til paradiset, hvis jeg lægger mig til hvile igen? Gid det ville ske.

Han lægger sig til at slumre igen. Nille kommer ind med armen under Holbergs arm og får ham anbragt i stolen. Hun har Mester Erik i den anden hånd.

NILLE til publikum

Ludvig sad i garderoben og var møg sur og ikke til at tale til. I ødelægger min komedie og alt det der. Men så lovede jeg, at fra nu af holder vi os helt til teksten. Jeg klappede ham på kinden og så faldt han lidt ned. På én betingelse, sagde han. Kun hvis I bruger I den her, og så fik jeg Mester Erik. Så nu spiller vi komedie på hans facon ... (*spiller som Nille*) ... Hvor er Jeppe? Har fanden taget ham eller er han kommen i ulykke? Det, jeg er mest bange for, det er at han sidder på en kro og drikker

pengene op. Hvor kunne jeg også betro den drukkenbolt 12 skilling på en gang. Det var dumt. Men hvad ser jeg? Ligger han ikke der i skarnet og snorker? Fandens også, at man har sådan et bæst til mand. Din ryg kommer til at betale.

Hun lister sig sagte hen og giver ham et slag af Mester Erik.

JEPPE

Hjælp. Hjælp. Hvorfor slår man mig? Og hvem ...

NILLE

Ja, det er mig, og jeg skal straks lære dig hvorfor.

Hun slår ham igen og trækker ham ved håret.

JEPPE

Min hjerte Nille, slå mig ikke. Du ved ikke, hvad der er sket mig.

NILLE

Din fyldehund. Hvor har du været så længe?

JEPPE

Ja altså ...

NILLE

Hvor er sæben, du skulle købe?

JEPPE

Jeg kunne ikke komme til byen, Nille!

NILLE

Hvorfor ikke?

JEPPE

Mens jeg var på vej til byen, blev jeg pludselig ført op til paradis.

NILLE

Til paradis! (*Hun pryglers ham.*) Du skal ikke gøre grin med mig. Paradis. Må jeg være her. (*Hun pryglers ham igen.*) Drukkenbolt. (*Prygl.*) Fyldebøtte. (*Prygl.*) Drukstås. Du fylder mig med løgn. (*Prygl.*)

JEPPE

Åh, åh, nej Nille, jeg lyver ikke. Jeg er en ærlig Mand.

NILLE

Der har været i paradis?

JEPPE

Ja.

NILLE

Og drikke. (*Prygl.*)

JEPPE

Det er sandt.

NILLE.

Hvad er sandt?

JEPPE.

At jeg har været i paradis.

NILLE

I paradis! (*Prygl.*) Bekend hvor du har været, eller jeg skal myrde dig.

JEPPE.

Jeg vil gerne bekende, bare du ikke slår.

NILLE.

Bekend.

JEPPE

Lov at du ikke slår mig.

NILLE

Nej.

JEPPE

Det er altså sandt. Jeg har været i paradiset og set forunderlige ting.

Nille prygler ham igen og trækker ham op ved håret og skubber ham ind i laden.

NILLE

Sov rusen ud, din fyldehund. Sådan et svin, som du er, kommer ikke i paradiset. ... *(Nu alene)* Det bæst har drukket forstanden bort. Men jeg skal lære ham skal jeg. I to dage skal han hverken få vådt eller tørt.

De to lakajer kommer ind, forklædt som betjente.

ERIK LAKAJ *som betjent*

Er det her, Jeppe bor?

NILLE

Ja da.

2. LAKAJ *som betjent*

Er du hans hustru?

NILLE

Ja desværre.

ERIK LAKAJ *som betjent*

Vi skal tale med ham.

NILLE

Han er døddrukken.

ERIK LAKAJ *som betjent*

Det vil intet sige. Kom med ham.

NILLE

Nu?

ERIK LAKAJ *som betjent*

Øjeblikkelig.

Nille trækker Jeppe ud fra laden og giver ham et puf, så han vælter om sammen med lakajen.

NILLE

Værsgo.

JEPPE

Der kan I se, hvad det er for en kone, jeg har at trækkes med.

ERIK LAKAJ *som betjent*

Du får hvad du fortjener. Du er en misdæder.

JEPPE

Mig? Hvad ondt har jeg gjort?

ERIK LAKAJ *som betjent*

Det skal du straks få at vide. Du skal i retten.

De slæber ham ud.

NILLE *til Holberg*

Jeg har læst, hvad du skriver om kvinder.

HOLBERG

Har du det?

NILLE

Du kan lide at være i selskab med os. Du holder af vores pludren. Ja ja, du behøver ikke forsvare dig. Jeg er slet ikke kritisk. Du har jo en masse godt at sige om os. Du går ind for kvinders ligeret. Du siger, at kvinder er lige så kloge som mænd, du mener endda, de burde være med til at styre landet. Respekt for det. I en af dine bøger lader du hovedpersonen havne i et fantasiland, hvor kvinderne har al magten. Mændene er henvist til husarbejdet. Og det fungerer fint. Det er godt gået der sidst i syttenhundredetallet.

HOLBERG

Mange tak. Hvor vil du så hen med det?

NILLE

Du er både klog og intelligent.

HOLBERG

Tak.

NILLE

Hvor er dine følelser?

HOLBERG

Føleri hører ikke hjemme i en komedie.

NILLE

Jeg taler ikke om føleri. Det lyder nedsættende. Jeg taler om ægte følelser. Det er dem, jeg savner i din komedie.

HOLBERG

Det er du vist ene om.

NILLE

Hvorfor blev du aldrig gift, Ludvig.

HOLBERG

Skylder jeg også svar på det?

NILLE

Overhovedet ikke. Du kan have din grunde, også nogle man ikke kunne tale om dengang, det er ikke det, det handler om. Du har bare ingen erfaring om, hvordan det er at være bundet til et andet menneske i kærlighed.

HOLBERG

Den slags kan jeg forestille mig.

NILLE

Kan du?

HOLBERG

Ja da. Jeg har også set det.

NILLE

Sikkert. Men du har ikke erfaret det, Ludvig. Når jeg skal være Nille, så må jeg tage mig sammen og sige, at nu er det kun skæg og ballade, det gælder, for det er det, Holberg vil have. Glem alt om at spille ensom soldaterkone. Glem alt om at vise, hvordan magthaverne er fuldstændig ligeglade med de ti år, Jeppe og Nille har spildt. Glem alt om at de bare griner ad staklerne. Forstår

du hvordan jeg har det? Jeg skal bare svinge med den her, mens mit hjerte græder.

Drejescenen kører ud med Nille og ind med dommersædet, Jeppe på anklagebænken, sekretæren klædt ud som dommer og de to lakajer som advokater.

ERIK LAKAJ *som advokat*

Ærede hr Dommer. Vidner har set denne mand snige sig ind i Baronens hus. Her har han givet sig ud for være Baronens tjener. Han har iført sig Baronens klæder og tyranniseret tjenerne. Det er uhyrligt dristigt gjort, hvorfor jeg på Baronens vegne må påstå, at han må straffes, som eksempel for andre voldsmand.

SEKRETÆREN *som dommer*

Ingen vil dømmes dig, uden du er hørt. Hvad har du at sige til dit forsvar?

JEPPE

Jeg arme menneske. Hvad skal jeg sige? Jeg bekender. Jeg har fortjent en straf, men kun for de penge, jeg kom til at drikke op. Dem, jeg skulle købe sæbe for. Jeg bekender også, at jeg for nylig var på et slot, men hvordan jeg kom derhen, og hvordan jeg kom derfra, det ved jeg ikke.

ERIK LAKAJ *som advokat*

Her hører den ærede Dommer så mandens egen bekendelse. Han har drukket sig fuld, og i drukkenskab begået sin uhørlige misgerning. Der står kun tilbage, om en sådan grov misdåd kan undskyldes med drukkenskab. Jeg mener nej. Hvad man bedriver i drukkenskab, skal man bøde for når man bliver ædru. Ellers kunne man ikke straffe hverken mord eller hor.

2. LAKAJ *som advokat*

Gunstige Hr. Dommer. Denne Sag forekommer mig så underlig, at jeg ikke kan få den ind i mit hoved. Hvordan kan en enfoldig bonde snige sig ind på sin herres gård og påtage sig hans person? Hvordan kan han – uden også at påtage sig hans ansigt og skikkelse – komme ind i herrens sovekammer? Hvordan kan han iføre sig herrens klæder, uden at nogen ser det? Nej, hr. Dommer! Det er pure opspind, sat i værk af mandens fjender. Jeg holder for, at han bliver frikendt.

JEPPE

Gud velsigne din mund! Jeg har et stykke snustobak i min bukselomme, om I ikke vil forsmå.

2. LAKAJ *som advokat*

Ellers tak, jeg taler kun for dig af kristen medlidenhed.

JEPPE

Om forladelse. Jeg troede ikke advokater var både kristne og ærlige.

ERIK LAKAJ *som advokat*

Hvad min kollega fremfører til forsvar for denne misdæder, det grunder sig ene og alene på gisninger. Her spørges ikke, om det er rimeligt, at noget sådant kan ske. Det er tværtimod bevist, såvel af vidner som af hans egen tilståelse.

2. LAKAJ *som advokat*

Hvad en mand tilstår af frygt, kan på ingen måde være gyldigt. Denne enfoldige mand bør have tid til at betænke sig. Så må vi spørge på ny. Hør, Jeppe. Tilstår du det, du beskyldes for?

JEPPE

Nej! Alt hvad jeg svor på tilforn, det er løgn. Jeg har i tre dage ikke været af ude af mit hus. Det sværger jeg nu.

ERIK LAKAJ *som advokat*

Jeg protesterer, hr. dommer! Manden har selv tilstået. Vidner har set ham. Det kan han ikke sværge sig ud af.

2. LAKAJ *som advokat*

Jeg mener jo!

ERIK LAKAJ *som advokat*

Jeg mener nej!

2. LAKAJ *som advokat*

Jo!

ERIK LAKAJ *som advokat*

Nej!

*De fortsætter et par replikker frem med Jo! Nej!
Det udvikler sig til hvæs og vilde fagter.*

JEPPE

Gid de kom rigtig op at toppes, så ville jeg tage dommeren og tæske ham, så han glemte alt om lov og orden.

SEKRETÆREN *som dommer - slår i bordet*

Mine herrer! Vi må se at komme videre. Hvad siger forsvaret om straffen?

2. LAKAJ *som advokat, nu rolig*

Min klient har godt nok tilstået, men han bør ikke straffes. Han har intet ondt gjort på gården, hverken mord eller tyveri.

ERIK LAKAJ *som advokat*

Det vil intet sige; intentio furandi er det samme som furtum.

JEPPE

Tal dansk, din sorte hund! Så skal vi nok svare for os.

ERIK LAKAJ

Så hør. Hvad enten man bliver grebet, når man vil stjæle, eller når man har stjålet, så er man en gemen tyv.

JEPPE

Nådige dommer, I må gerne hænge mig, hvis den prokurator bliver hængt ved siden af mig.

2. LAKAJ *som advokat, hvisker*

Ti stille Jeppe. Du fordærver din sag.

JEPPE

Så forsvar mig. (*Afsides*) Dumme bæst.

2. LAKAJ *som advokat*

Hvoraf bevises det furandi propositum?

ERIK LAKAJ *som advokat*

Qvicunqve in ædes alienas noctu irrumpit, tanquam fur aut nocturnus grassator existimandus est, ergo -

2. LAKAJ *som advokat*

Nego majorem, qvòd scilicet irruperit.

ERIK LAKAJ *som advokat*

Res manifesta est, tot legitimis testibus exstantibus ...

2. LAKAJ *som advokat, overdøver*

Qvicunqve vi vel metu coactus fuerit confiteri ...

ERIK LAKAJ *som advokat, overdøver*

Ej! hvor er den Metus?

2. LAKAJ *som advokat, overdøver*

I vrider loven af led.

ERIK LAKAJ *som advokat*

Det skal ingen ærlig mand sige mig på.

*De farer på hinanden. Jeppe blander sig i
slagsmålet og vil hive dem fra hinanden.
Dommeren banker i bordet.*

SEKRETÆREN *som dommer*

Respekt for retten! Jeg har fået nok. Lyt til dommen.

Han læser højt.

Såsom Jeppe på Bjerget, søn af Niels på Bjerget, er blevet set af lovlige vidner og selv har bekendt, at han har sneget sig ind på baronens slot og har iført sig baronens klæder og handlet ilde med hans tjenere, så dømmes han til at omkomme af gift, og når han er død, skal hans legeme ophænges i galgen.

JEPPE

Nådige dommer, er der ingen pardon?

SEKRETÆREN *som dommer*

Overhovedet ikke. Dommen skal straks eksekveres, mens jeg ser på.

JEPPE

Jamen dog. Må jeg så ikke nok få et glas brændevin først, så jeg modigt kan møde døden?

SEKRETÆREN *som dommer*

Det kan nok tilstedes.

Jeppe drikker tre glas brændevin og falder på knæ.

JEPPE

Er der slet ingen pardon?

SEKRETÆREN *som dommer*

Nej, Jeppe, det er for sent.

JEPPE

Kan du ikke sige, du dømte forkert første gang, og så ændre dommen? Herregud, det er menneskeligt at fejle.

SEKRETÆREN *som dommer*

Det er for silde. Du har allerede fået giften ind med brændevinen.

JEPPE

Har jeg det? Ak jeg elendige menneske. Jamen så farvel Nille. Nej, du fortjener sgu ikke, jeg tager afsked med dig. Men Jens og Niels og Christoffer, farvel med jer. Og Marthe, min øjesten. Dig ved jeg, jeg er far til, for du blev lavet førend degnen kom hid. Far også vel min brogede hest. Næst efter mine børn har jeg intet bæst elsket så meget som dig. Farvel Feierfax, min tro hund og dørvogter. Farvel mine Stude, farvel mine svin. Tak for godt selskab. Ak, nu kan jeg ikke mere, jeg bliver så tung og afmægtig.

Han falder om og bliver liggende.

SEKRETÆREN *som dommer*

Han sover som en sten. Hæng ham op, men se til, at han ikke kommer til skade. Så må vi se, hvad der sker, når han vågner.

De slæber ham ud.

SEKRETÆREN *til Holberg*

De må da være tilfreds, hr. baron. De fik Deres komedie tilbage.

HOLBERG

I skar i latinen.

SEKRETÆREN

Ligesom i alt det andet.

HOLBERG

Skulle det være nødvendigt?

SEKRETÆREN

Sådan er nutidens publikum, Ludvig, alt skal gå helvedes stærkt. Men de har altså fattet, hvordan du ser på advokatstanden.

Drejescenen kører ud med sekretæren og ind med Jeppe, der hænger i en galge. Nille kommer ind.

NILLE

Hvor bliver han af, det bæst? De må have sluppet ham løs for længst.

Hun opdager Jeppe, bliver skrækslagen og falder på knæ.

Min kæreste mand, tilgiv mig alt hvad jeg har gjort imod dig. Nu vågner min samvittighed. Jeg angrer al den hårdhed, jeg har øvet mod dig. Jeg har jo aldrig troet, jeg skulle se min fromme mand hænge der så skammeligt. Jeg savner dig. Det er først nu, jeg skønner på hvilken god mand, jeg har mistet. Gid jeg kunne redde dig fra døden med mit eget liv og blod. Men nu er det for sent.

Hun hulker hjerteskrærende. Jeppe vågner op og ser, at han hænger i en galge.

JEPPE

Giv dig tilfreds, min hjerte kone, vi skal alle den vej. Gå hjem og tag vare på dit hus og mine børn. Min røde trøje kan du sy om til lille Christoffer. Det, der bliver til overs, skal Marthe have til en hue. Se også til at min brogede hest bliver vel plejet. Jeg har elsket det bæst, som var det min kødelige bror. Og så ... hvis jeg ikke var død, skulle jeg sige dig adskilligt andet.

NILLE

Hvad er dog det? Kan en død mand tale?

JEPPE

Vær ikke bange, jeg gør dig intet ondt.

NILLE

Hvordan kan du tale, når du er død?

JEPPE

Jeg ved ikke selv, hvoraf det kommer. Men hør, hjerte kone, bring mig for 8 skilling brændevin, jeg tørster mere nu, end da jeg var levende.

NILLE

Din elendige drukkenbolt, du har drukket brændevin nok i dit levende liv. Og nu hvor du er søs, så tørster du. Det kalder jeg et fuldkomment svin.

JEPPE

Hold mund dit skarn, spring straks af sted efter brændevin. Siger du nej, så skal jeg, Drollen splitte mig ad, spøge hver evig eneste nat hjemme hos dig. Jeg er ikke bange for Mester Erik mere. Jeg har ingen følelser.

Nille prygler ham med Mester Erik, Jeppe vræler.

JEPPE

Hold op Nille, hold op, du kan slå mig ihjel igen.

Sekretæren kommer ind, klædt som dommer

SEKRETÆREN *som dommer*

Hør, kone! Hold op med at slå ham. For din skyld vil vi tilgive ham og dømme ham til live igen.

NILLE

Lad ham bare hænge. Han er ikke bedre værd.

SEKRETÆREN *som dommer*

Hvad er du dog for en skarnskvinde? Pak dig bort, eller vi hænger dig op ved siden af ham.

Nille løber bort.

SEKRETÆREN *til Jeppe*

Du er levende igen.

Han hjælper Jeppe ned fra galgen.

JEPPE

Gunstige hr dommer. Er jeg levende? Eller spørger jeg?

SEKRETÆREN *som dommer*

Du er ganske levende. Thi retten kan dømme dig både til døden og til livet. Forstår du det?

JEPPE

Jeg kan mere ikke begribe det, jeg tror jeg går igen som spøgelse.

SEKRETÆREN *som dommer*

Det er ellers let at forstå. Den, der tager en ting fra dig, han kan jo give den tilbage.

JEPPE

Må jeg så prøve at hænge dig og se om jeg kan dømme dig til live igen? Bare for sjov?

SEKRETÆREN *som dommer*

Nej da, du er jo ikke dommer.

JEPPE

Men jeg er levende igen?

SEKRETÆREN *som dommer*

Ja du er. Tro mig på mit ord. Og tak os, fordi vi er så nådige at dømme dig til livet igen.

JEPPE

Det tror jeg ikke, jeg vil takke for. I har selv hængt mig op.

SEKRETÆREN *som dommer*

Ja ja, giv dig tilfreds Jeppe. Får du bøvl med konen, så sig til. Og se så her – fire Rigsdaler, som du kan holde dig lystig med. Glem ikke at drikke vores skål.

Jeppe kysser på hånden og takker. Sekretæren går ud. Drejescenen drejer til Jacob Skomagers hus. Jeppe vandrer med.

JEPPE

I al min tid er der ikke sket mig så meget som i disse to dage. Det ene øjeblik er jeg en fordrukken bonde, i næste øjeblik er jeg baron, og så er jeg bonde igen. Det er noget forbandet sludder, når jeg eftertænker det. Det

ene øjeblik er jeg død, lidt efter er jeg levende, og det er det mest mærkelige. At hængte folk lever op igen. Jeg bilder mig ind, at et glas brændevin vil smage herligt. Hej Jacob Skomager, kom frit frem.

JACOB kommer ud fra sit hus.

JACOB

Velkommen tilbage. Fik du sæben til din kone?

JEPPE

Ej din slyngel. Du skal vide, hvem du taler med. Huen under Armen!

JACOB

Hvabehar??

JEPPE

Hatten under armen! Du er for intet at regne sammenlignet med mig.

JACOB

Hvad er det for en tone, Jeppe. Ja ja, du under mit hus en daglig skilling, så skidt.

JEPPE

Huen under armen, sagde jeg.

JACOB

Hvornår er du blevet så spansk? Hvad er der sket med dig?

JEPPE

Jeg er blevet hengt, siden jeg talte med dig.

JACOB

Hør nu her. Du drikker dig fuld andre steder, og så kommer du her bare for at brokke dig. Det kan du ikke være beken...

JEPPE

Huen under armen.

JACOB

Hold op, Jeppe.

JEPPE

Hør, hvordan det ringler i min bukselomme.

JACOB med huen hurtigt under armen.

Hillemænd. Hvor har du fået de penge?

JEPPE

Af baronen, Jacob. Jeg skal fortælle dig, hvad der er sket mig. Men lad mig først få et glas mjød. Jeg er blevet for fin til at drikke brændevin.

JACOB

Singot, Jeppe.

JEPPE tæller på fingrene

Jo ser du, da jeg gik fra dig, faldt jeg i søvn på en mødding. Da jeg vågnede op, var jeg Baron. Så drak jeg mig fuld i Kanaljesæk og faldt i søvn igen. Næste morgen vågnede jeg op på en mødding igen. Det var slemt, så jeg lagde mig til at sove for at blive baron igen. Men så vækkede min hustru mig op med mester Erik. Hun trak mig ind ved håret og trak mig ud igen. Der blev jeg omringet af nogen Gripomenuser. De dømte mig fra livet. Med gift. Så blev jeg hængt, og fra at være hængt blev

jeg levende igjen, og så fik jeg fire Rigsdaler. Således er historien.

JACOB

Ha ha ha! det er en drøm, Jeppe.

JEPPE

Det ville jeg også tro, hvis jeg ikke havde disse fire Rigsdaler. Giv mig en frisk, Jacob. Jeg vil ikke tænke på det galskab mere.

JACOB

Singot, Hr. Baron, ha ha hal

JEPPE

Du kan heller ikke begribe det?

JACOB

Ikke om jeg så stod på mit hoved.

JEPPE

Derfor kan det godt være sandt, Jacob. Du er en Dosmer. Du begriber ikke de ting, som er mindre.

2. Lakaj kommer ind, forklædt som bondekarl.

2. LAKAJ som bondekarl

Hej. Vil I høre en sjov historie? Om en fuld mand? Han lå og sov på marken. Så bar man ham op på Herregården og lagde ham i baronens seng med baronens nattøj på. Da han vågnede, bildte de ham ind, at han var Herren, og så drak de ham fuld og lagde ham tilbage på møddingen. Næste morgen troede han, han havde været i paradiset. Hold kæft, hvor jeg grinede, da Ridefogeden fortalte det. Gid man kunne få den nar at se. Han hed Jeppe.

JEPPE

Hvad skal jeg betale, Jacob?

JACOB

Tolv skilling.

Jeppes går bort meget skamfuld.

2. LAKAJ som bondekarl

Hvorfor gik den mand så hastigt?

JACOB

Det er just den mand, du fortalte om.

2. LAKAJ som bondekarl

Hej Jeppe. Hvordan står det til i den anden verden? Så du nogen af mine forfædre?

JEPPE

Nej. Dine forfædre må være på det andet sted.

Jeppes går hurtigt ud. Drejescenen fører os til et flot udstyret lokale på baronens herregård, hvor baronen står sammen med sekretæren og de to lakajer og ridefogeden og hans kone.

BARONEN til Erik Lakaj

Det var en fin ide, du fik. Den historie er guld værd. Den skal du have ros for.

ERIK LAKAJ

Tak Nådigherre.

BARONEN

Den er det rene eventyr.

SEKRETÆREN

Og så har den en morale, Nådigherre.

BARONEN

Naturligvis.

SEKRETÆREN

Det har jeg skrevet et digt om til Nådigherren.

BARONEN

Lad høre.

SEKRETÆREN

Af eventyret kan vi lære,
at man bli'r født til magt og ære.
Vi må alle acceptere,
at Nådigherren bør regere.
Det er han ganske enkelt nødt til,
for det er Nådigherren født til.
Men bonden, som vi her har set,
har ikke samme kvalitet.
Hans plads er hjemme på hans gård
hos svin og høns og køer og får.
At give ham magt er idiotisk,
Det gør ham bare helt despotisk.
En grov tyran, der udspyr galde
og undertrykker alt og alle.
Gemene folk må ikke glemme,
hvor de er sat og hører hjemme.
Læg jer derfor det på hjerte:
Magten er man født til. Sådan er det.

Baronen og de to lakajer klapper.

BARONEN

Bravo! Bravo! (*Til Holberg*) Så fik dit stykke alligevel en

lykkelig slutning.

Han rækker hånden ud til Holberg og den anden hånd til de andre. De stiller sig nydeligt op for at tage mod applaus fra publikum. Men under Sekretærens digtfremsigelse er Jeppe og Nille kommet ind uden at blive set af de andre. Jeppe prikker Sekretæren i ryggen.

JEPPE til Sekretæren

Spytslikker. (Til baronen) Og du med din lykkelige slutning. Det er jo nonsens. (Til Holberg) Det er ikke slut. Det er her du afslører, hvor reaktionær du er.

HOLBERG

Hvabehar?

JEPPE

Ja, det sagde jeg. Du er reaktionær og stokkonservativ og blæser på små folk som os. Det er fint for dig, at adelen skal sidde på magten, for du er selv baron og antidemokrat. Du går selvfølgelig også ind for enevælden, ikke sandt?

HOLBERG

Jeg er barn af min tid.

JEPPE

Det kan du ikke undskylde dig med.

HOLBERG

Jo.

JEPPE

Nej du kan ikke. Dit grundsyn er, at eliten skal bestemme.

HOLBERG

Jeppe, vil du være sød og lytte?

JEPPE

Nej.

HOLBERG

Jeg har lyttet til dig i halvanden time. Synes du ikke, det er din tur til at lytte nu?

JEPPE

Lytte?

HOLBERG

Okay? Var det ikke sådan det hed? ... Du er ikke dum, Jeppe, der er bare ting, du ikke ved. Jeg går ind for enevælden, ja. Her i 1772 der er det de store godsejere, der sidder på magten. Hvis deres magt skal begrænses, så er enevælden vores eneste mulighed.

JEPPE

Du er sgu da selv godsejer.

HOLBERG

Ja tak, men jeg er en af de små og bryder mig ikke om de store. De vil kun noget godt for sig selv, men ikke for landet. Så jeg har brug for enevælden.

JEPPE

Du er baron.

HOLBERG

Herregud. Det er den mindste adelstitel, der fås. Den betyder ikke noget som helst.

JEPPE

Men enevælden går du ind for.

HOLBERG

Det er, hvad min tid kan byde på. Det er nok ikke den bedste løsning, men med en enevældig konge kan vi tryne de store godsejere. Med begavede folk omkring sig kan han genrejse landet.

JEPPE

Begavede folk?

HOLBERG

Er det ikke bedre end grådige godsejere? ... (*Jeppe svarer ikke.*) ... Forstår du mig?

NILLE

Jeg forstår dig.

HOLBERG

Tak. Jeg forstår godt dig Jeppe. Du drømmer om at sidde med ved bordet og bestemme. Det kommer alt sammen om få år. Det er på vej i Frankrig. Med revolution og blod i stride strømme, formodentlig. Folket vil selv vælge, hvem de skal styres af. Den drøm går i opfyldelse.

NILLE

Er det forkert?

HOLBERG

Nej, i princippet ikke. Men hvem vælger de? Vælger de de klogeste? Dem med den største indsigt og de bedste ideer? Dem, der får landet til at blomstre? Dem, der har ånd og stor horisont? Dem, der tør drømme? Nej, Jeppe. Folket vælger små indskrænkede mænd, der er mage til dem selv. Mænd, der vil have magten udelukkende for

magtens skyld. Mænd, der ikke aner, hvad de vil bruge den til, udover at mele deres egen kage. Mænd helt uden visioner om et bedre samfund. Mænd, der ikke kan enes om noget som helst fornuftigt. Landsbytusser og drukmåse vil få plads i regeringen, Gud bedre det. Det er det, der vil ske. Ikke sandt, Jeppe?

JEPPE

Gå ad helvede til.

HOLBERG

Sandheden er ilde hørt.

Jeppe går hurtigt ud.

HOLBERG

Jeppe! Jeppe! ... *(Til 2. Lakaj)* Rend ud og hent ham. *(Til Nille)* Hvorfor tager han det sådan? Det var ikke meningen.

NILLE

Var det ikke?

HOLBERG

Nej da. Jeg har såret ham nok.

NILLE

Det indrømmer du?

HOLBERG

Ja, det gør jeg da. Hvad ellers? Jeg ville bare forsvare mig.

NILLE

Det forstår jeg.

HOLBERG

Men det har altså været underligt at se det fra jeres side.

NILLE

Har du lært af det?

HOLBERG

Jeg er død og skriver ikke mere.

NILLE

Det svar kan du ikke klare dig med.

HOLBERG

Okay, jeg har lært et og andet.

NILLE

Mere er der ikke at sige?

HOLBERG

Jo. Nu venter vi lige til han kommer tilbage.

NILLE

Det gør han ikke.

HOLBERG

Selvfølgelig gør han det, og så siger jeg undskyld.

2. Lakaj kommer tilbage.

2. LAKAJ

Han var væk, da jeg kom derud. De sagde han løb ind i skoven, der hvor den er allermest tæt.

Lang pinlig pause. Alle ser på Nille.

SEKRETÆREN *til Nille*

Hvad nu?

NILLE *til Holberg*

Jeg kan gå hjem og pludre.

Situationen fryses. Tæppefald eller black-out.

SLUT